

**Responsabilitat extracontractual i altres fonts de reparació de danys:
"Collateral Source Rule" i afins**

Fernando Gómez Pomar*

Sumari

- Sistemes privats i públics de compensació de danys i responsabilitat extracontractual
- Els diversos àmbits de la compatibilitat
- Acumulació, subrogació o deducció?
- Eficiència de les diverses alternatives: prevenció del dany i cobertura del risc
- Les fonts de compensació de caràcter benèfic

• Sistemes privats i públics de compensació de danys i responsabilitat extracontractual

Enfront del risc de patir un dany, és a dir, davant de la possibilitat que algun esdeveniment afecti negativament el nostre benestar, les persones reaccionem individualment i col·lectiva recurrent a formes molt diverses de posar-nos a cobert contra la concreció del risc de que es tracti:

- a) Individualment, podem recórrer al **mercat d'assegurances** i subscriure una pòlissa que ens permeti tractar de transferir els riscos indesitjables a les companyies asseguradores a canvi del pagament d'una prima.

Tot i que en essència es tracta d'un esquema de mercat, la intervenció pública que s'hi dona és notable. L'activitat empresarial d'assumir riscos organitzadament mitjançant l'assegurança està fortament regulada per l'Estat: Llei 30/1995, d'ordenació de les assegurances privades, amb el reglament aprovat per Reial Decret 2486/1998, de 2 de novembre. Es pot dir el mateix de l'assegurança com a contracte de Dret privat: Llei 50/1980, de 8 d'octubre, del contracte d'assegurança. I fins i tot de certes formes específiques de la seva contractació: Llei 9/1992, de 30 d'abril, de mediació en assegurances privades.

- c) Socialment o col·lectiva, els **poders públics** estableixen **mecanismes forçosos** de cobertura parcial enfront de certes contingències danyoses per la vida, la salut, la integritat corporal i els ingressos de certes categories de subjectes.

Es poden citar, per exemple, els que es refereixen a danys que es poden produir en el marc d'una relació laboral (règim d'accidents de treball, arts. 115 i concordants del Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social, aprovat per Reial Decret Legislatiu 1/1994, de 20 de juny) o funcional (arts. 47 i ss. del Text Refós de la Llei de Classes Passives de l'Estat, aprovat per Reial Decret Legislatiu 670/1987, de 30 d'abril) o d'una

* Traducció al català: Daniel Vallès i Marc-R. Lloveras.

contribució personal forçosa com pot ser el Servei Militar (art. 54 de la Llei Orgànica 13/1991, de 20 de desembre, del servei militar, en relació amb l'art. 155 de la Llei 17/1999, de 18 de maig, del règim del personal de les forces armades).

El legislador estatal també ha establert sistemes d'ajudes públiques en benefici de les víctimes de certs delictes molt greus, com els que suposen violència contra les persones o atempten contra la llibertat sexual, o els delictes de terrorisme. La Llei 35/1995, d'11 de desembre, d'ajudes i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual, i el Reial Decret 738/1997, de 23 de maig, que la desenvolupa reglamentàriament creant un sistema d'ajuts estatals a favor de les víctimes de delictes dolosos violents o contra la llibertat sexual. Els arts. 93 a 96 de la Llei 13/1996, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i d'ordre social, desenvolupades pel Reial Decret 1211/1997, de 28 de juliol, que aprova el reglament d'ajuts i rescabament a les víctimes de delictes de terrorisme, modificat pel Reial Decret 1734/1998, de 31 de juliol, regulen un sistema d'ajuts a les víctimes d'actes terroristes (esquema d'ajuts que té el seu origen en la Llei de seguretat ciutadana de 1984). A més, la recent Llei 32/1999, de 8 d'octubre, de Solidaritat amb les víctimes del terrorisme, preveu un sistema complementari de compensació a les víctimes del terrorisme. Aquest sistema es configura tècnicament com una assumpció de l'obligació rescabamentària dels danys (tot i que per quanties taxades) enfront de la víctima, amb la subrogació davant dels autors del delictes (arts. 1 i 8 de la Llei 32/1999) ¹.

Cal observar que els sistemes anteriors -el contracte i la llei- estableixen sistemes de translació de (les conseqüències de la concreció de) **certs** riscos, però normalment no ofereixen cap garantia contra les conseqüències negatives de **qualsevol** risc de patir un dany.

Tot i això, existeix un sistema legal de cobertura **més general** (però no universal) enfront de qualsevol risc de patir danys:

- c) **La responsabilitat extracontractual**, que proporciona una indemnització pels danys que les víctimes pateixen per una simple negligència aliena (art. 1902 CC), pels delinqüents (art. 109 i ss. CP), pel funcionament dels serveis públics (art. 139 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificats per la Llei 4/1999, de 13 de gener) -llevat de la justícia, que pot causar danys greus pels que només respondrà excepcionalment (arts. 292 i ss. LOPJ).

Cal observar, en segon lloc, que la cobertura que ofereix el dret de la responsabilitat extracontractual esmentat a l'apartat c) no només va força més enllà d'on arriben les cobertures parcials esmentades als apartats a) i b), sinó que també les inclou. És a dir, les regles generals de la responsabilitat extracontractual inclouen molts dels supòsits governats pels sistemes parcials de compensació, privats i públics.

Així, les eventualitats que consisteixen en la producció d'alguna mena de dany material o en la pèrdua d'alguna garantia contra les quals un individu ha contractat una assegurança poden haver estat causades pel conductor d'un automòbil, responsable en virtut de l'article 1 de la Llei de responsabilitat civil i assegurança en la circulació de

¹ L'enumeració separada dels sistemes de cobertura privats (contracte d'assegurança), forçosos en el marc d'una relació contractual o paracontractual (accidents de treballs i afins) i purament públics (ajuts i assistència estatals), no implica una disparitat funcional, no impedeix un tractament teòric comú. En la mesura en què afecten a la decisió privada de cobrir-se enfront del risc (i em sembla clar que tots ells, en major o menor mesura, ho fan), són susceptibles d'anàlisi econòmica substancialment idèntica.

vehicles a motor. O per l'accident de treball que legitima el treballador a rebre de l'Entitat Gestora o de la Mútua d'Accidents de Treball una quantitat preestablerta de diners, pot haver-se produït a conseqüència de l'omissió de mesures legalment exigibles de seguretat a qui dóna el treball, o a un defecte en un instrument de treball del qual el seu fabricant hauria de respondre d'acord amb la Llei 22/1994, de 6 de juliol, de responsabilitat civil pels danys causats pels productes defectuosos. I igualment, quelcom de similar pot succeir si la víctima de l'accident és un funcionari públic o un home jove obligat constitucionalment i legalment a complir el Servei Militar.

En els casos de delictes violents o contra la llibertat sexual i d'atemptat terrorista, la responsabilitat civil derivada del delicte sempre imposaria l'obligació d'indemnitzar l'autor o autors, tot i que en cas d'atemptat terrorista els responsables, amb freqüència, no poden ser identificats (cosa que converteix en quimèrica la subrogació a favor de l'Estat de la Llei 32/1999).

Aquesta confluència, encara que només sigui parcial, de vies de reparació, reclama solucions de coordinació.

A la jurisprudència de les diverses sales del Tribunal Suprem, la compatibilitat és la fórmula que sembla donar resposta a aquesta exigència. L'excepció a aquesta regla de compatibilitat ve donada per l'esquema d'ajuts a favor de les víctimes de delictes dolosos o contra la llibertat sexual, pels quals la pròpia Llei 35/1995 (art. 5) preveu la incompatibilitat d'aquest tipus d'ajuts amb altres fonts de compensació, incloent-hi, per descomptat, la indemnització efectivament pagada pel responsable civil del delicte - cosa que demostra clarament el caràcter subsidiari d'aquest sistema d'assistència-. En canvi, l'art. 6.5 de la Llei 32/1999, reconeix la compatibilitat dels rescabaments que atorga amb les quantitats ja rebudes per les víctimes dels delictes de terrorisme.

• ***Els diversos àmbits de la compatibilitat***

Amb el terme compatibilitat, les diverses sales del Tribunal Suprem han tractat d'oferir una solució a dos problemes que són susceptibles d'una resposta diferenciada.

Un és el de si l'acció per a exigir responsabilitat extracontractual es veu preclosa per la percepció de prestacions, compensacions o ajuts de naturalesa pública o privada.

L'altre és, pressuposant la viabilitat de l'acció de responsabilitat civil, de quina manera s'hauran de tenir en compte les quantitats gaudides per la víctima, com a conseqüència d'alguna de les altres fonts de compensació, a l'hora de fixar la quantia de la indemnització que haurà d'abonar el responsable (i a qui han de ser abonades les quantitats que es determinin).

La confusió entre ambdues qüestions s'ha vist accentuada per les duplicitats jurisdiccionals, especialment en l'àmbit quantitativament més rellevant, que és el dels accidents de treball. En aquest terreny, no s'han aclarit totalment les incerteses. La competència de la jurisdicció laboral ha estat afirmada amb rotunditat per la Sala de Conflictes de Competència del Tribunal Suprem: Interlocutòries de 23.12.1993 (RAJ 10131), 4.4.1994 (RAJ 3196) i 10.6.1996 (RAJ 9676).

La Sala Primera, tot i que en algunes ocasions recents ha declinat la seva jurisdicció: SSTs, 1ª, 10.2.1998 i 1ª, 20.3.1998, en tot dos casos amb ponència de Martínez-

Calcerrada, se segueix pronunciant en reclamacions indemnitzatòries per accident de treball: SSTS, 1ª, 3.3.1998 i 1ª, 8.6.1998.

El problema de la preclusió o no de l'acció de responsabilitat té una resposta fàcil en el sistema jurídic espanyol: la percepció de compensacions de naturalesa pública o privada no impedeix de cap manera la reclamació indemnitzatòria davant de l'eventual responsable.

En el cas dels ajuts a les víctimes d'atemptat terrorista, desautoritzar l'acció indemnitzatòria contra els autors seria un disbarat. No sembla pas que els grups terroristes hagin de ser subsidiats per l'Estat. Però tampoc es veu afectada l'acció contra l'Administració Pública pel defectuós funcionament del servei públic de seguretat ciutadana, que no va evitar o va pal·liar les conseqüències de l'acció terrorista:

SSTS, 3ª, 31.1.1996; 3ª, 18.7.1997 -totes dues relatives al sagnant atemptat d'ETA a l'Hipercor de Barcelona- i 3ª, 27.3.1998 -bomba col·locada per ETA a les oficines de la Comissaria Règia de l'Exposició Universal de 1992 de Sevilla; els locals afectats no disposaven d'equips detectors d'explosius-.

En l'àmbit dels accidents de treball, l'art. 127.3 del Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social estableix clarament el dret del treballador perjudicat a exigir la responsabilitat civil del causant del dany, inclòs l'empresari, encara que la prestació de Seguretat Social hagués estat satisfeta per l'entitat que correspongués.

Històricament, no sempre ha estat aquesta la solució a Espanya per a tots els supòsits. Sí que ho ha estat pel que fa al tercer aliè al contracte de treball: la reclamació del perjudicat fou admesa ja per la jurisprudència de finals dels anys vint, es consolidà durant els anys trenta, i fou recollida després a la Llei d'accidents de treball de 1956.

En canvi, pel que fa a l'empresari responsable, l'acció no fou admesa per la jurisprudència de la Sala civil del Tribunal Suprem fins el 1966 (ja ho havia estat des d'un cert temps abans a la Sala 2ª), essent acollida aquell mateix any en el Text Refós de la Llei de Seguretat Social de 1966 (art. 97.3, antecedent directe del vigent article 127.3). Sobre aquesta evolució, vegeu Fernando GÓMEZ, "*Indemnización civil e indemnización laboral: un intento de reconstrucción*", 80 RDP, 931 i ss.

D'altra banda, en el panorama internacional (per exemple, Alemanya, els EUA i el Regne Unit) el sistema de prestacions per accident de treball elimina la reclamació civil contra l'empresari. Aquesta opció es recolza en un judici empíric: el guany preventiu derivat de conservar l'acció civil contra el causant no és suficient per compensar els costos socials de mantenir i gestionar el sistema de responsabilitat civil en aquest sector. Si el sistema públic *no-fault* utilitza unes tarifes d'assegurament *experience-rated* (pagades per les empreses en funció del seu historial i les potencialitats de sinistralitat), probablement aquest judici empíric no és cap disbarat. Una confirmació amb dades d'experiència real, a Michael J. MOORE; W. Kip VISCUSI, *Compensation Mechanisms for Job Risks: Wages, Workers Compensation and Product Liability*, Princeton University Press (1990).

En qualsevol cas, és evident que el legislador espanyol de seguretat social aposta amb rotunditat per mantenir l'acció civil contra l'empresari. Que ho hagi fet amb consciència dels efectes de l'alternativa elegida em sembla més dubtós.

En altres àmbits i davant la manca (de claredat) d'una decisió del legislador, el Tribunal Suprem ha imposat la regla de la compatibilitat de les prestacions públiques amb la possibilitat de reclamar responsabilitat extracontractual:

- STS, 3ª, 12.5.1998: funcionària de la Diputació de Barcelona que ensopega amb la tapa d'una conducció elèctrica ajustada defectuosament i pateix una greu fractura de fèmur que, després de cinc intervencions quirúrgiques, l'obliga a caminar amb croses. El Tribunal Suprem afirma la compatibilitat de les prestacions meritades per l'ordenament sectorial de funcionaris de l'Administració Local, amb les indemnitzacions per responsabilitat patrimonial de l'Administració i, sobretot, en aquells casos en els quals la pròpia víctima hagués cotitzat per tal de percebre aquestes prestacions.
- STS, 3ª, 3.10.1998: un soldat de lleva, en un estat de salut precari (depressió, astènia i hipotensió) mor quan manipula una arma de foc durant uns exercicis de tir per la realització dels quals no havia estat entrenat.

Per als soldats de lleva la compatibilitat es reconeix a més en altres decisions de la sala 3ª:

- STS, 3ª, 20.05.1996
- STS, 3ª, 16.04.1997
- STS, 3ª, 17.04.1998
- STS, 3ª, 08.10.1998

• **Acumulació, subrogació o deducció?**

Admesa la convivència entre les diferents formes públiques i privades de compensació i l'acció de responsabilitat extracontractual, cal organitzar-la. I això es duu a terme mitjançant els nordamericans anomenen *Collateral Source Rules*.

En teoria, però també a la pràctica, hi ha tres alternatives possibles:

- a) Acumular percepcions i indemnitzacions. La víctima no veurà reduït el *quantum* indemnitzatori que rebrà del responsable del dany pel fet d'haver obtingut ja alguna quantitat en concepte de reparació -parcial, amb tota probabilitat- d'una altra font. La solució favorable a l'acumulació és la *Collateral Source Rule* per antonomàsia en la tradició jurídica de la *Law of Torts*.

A Espanya aquesta és l'opció jurisprudencial preferida, però ho és (només) per la majoria de Sales i, dins de cada Sala, per número de sentències. Així, a la Sala 1ª:

- STS, 1ª, 21.03.1997
- STS, 1ª, 19.05.1997
- STS, 1ª, 11.11.1997
- STS, 1ª, 03.03.1998

Alguna excepció, explícita i antiga -STS, 1ª, 31.5.1985 - o implícita -STS, 1ª, 8.6.1998 - complica les coses.

L'acumulació també és la regla a la Sala 2ª, que a més i històricament fou la seva introductora fa més de trenta anys per influència del prestigiós penalista i

magistrat Antonio Quintano Ripollès: Antonio QUINTANO RIPOLLÈS, "Seguros y responsabilidades civiles delictuales", 45 RDP, 3.

Ho és també a la 4^a, però amb fonament argumentatiu molt succint:

- STS, 4^a, 02.02.1998
- STS, 4^a, 23.06.1998
- STS, 4^a, 12.02.1999

L'excepció és la Sala 3^a, on la regla de l'acumulació és minoritària:

- STS, 3^a, 27.3.1998, sobre ajuts a víctimes del terrorisme.

b) Deduir de la quantia de la indemnització per responsabilitat civil l'import de les quantitats ja rebudes a càrrec d'altres fonts de compensació.

Aquesta és la regla de la deducció, seguida majoritàriament, però no unànimement, per la Sala 3ª del Tribunal Suprem:

- STS, 3^a, 20.05.1996
- STS, 3^a, 16.04.1997
- STS, 3^a, 17.04.1998
- STS, 3^a, 08.10.1998

c) Subrogar l'assegurador o, en general, al tercer que ha pagat, en els drets de la víctima contra el causant i responsable del dany i per les quantitats que hagi efectivament desemborsat.

La regla de la subrogació és d'origen legal: art. 43 de la Llei 50/1980, de 8 d'octubre, del contracte d'assegurança. Similarment, l'art. 127.3 del Text Refós de la Llei General de Seguretat Social, a favor de l'Entitat Gestora i per les prestacions sanitàries que hagi satisfet, estableix una acció directa contra el causant de l'accident o el seu assegurador de responsabilitat civil.

L'efecte de la subrogació és, doncs, que el causant s'enfronta al pagament de tota la indemnització (principi de reparació integral dels danys) sense cap mena de deducció o descompte per la previsió privada o pública o la solidaritat aliena o social. No obstant, la víctima no acumula quantitats procedents de fonts diverses de compensació, ja que l'assegurador privat o social rebrà del causant l'import de les prestacions realitzades a favor del perjudicat.

• ***Eficiència de les diverses alternatives: prevenció del dany i cobertura del risc***

En termes d'eficiència, acumulació, deducció i subrogació han de judicar-se en referència a dos factors: la **prevenció del dany** i la **cobertura del risc**.

a) Des del punt de vista de la **prevenció** òptima del dany, les diferents alternatives es judiquen comparant els incentius que cadascuna d'elles genera per tal que els causants potencials de danys adoptin mesures socialment justificades que redueixin la probabilitat o gravetat dels danys esperats.

- b) Des de la perspectiva de la **cobertura de risc** es busca la transferència òptima - completa, d'acord amb les condicions estàndards d'optimalitat social- del risc dels que hi presenten aversió cap a subjectes que hi són neutrals, mitjançant el corresponent assegurament privat o col·lectiu.

Respecte de les conseqüències de prevenció, les regles de l'acumulació i de la subrogació són substancialment equivalents, ja que enfronten el causant potencial de danys amb la necessitat d'haver de pagar una indemnització esperada equivalent al dany socialment produït.

En canvi, com que l'aplicació de la regla de la deducció comporta descomptar allò rebut d'altres fonts de compensació de l'import indemnitzatori, el causant potencial té davant seu la reduïda -pel descompte que efectua la regla- amenaça d'haver de pagar menys del dany probable que causa i, al rebaixar-se la indemnització esperada, també baixen els incentius a la prevenció.

Però des del punt de vista de la cobertura del risc, la regla de la subrogació és millor que qualsevol de les altres dues, acumulació i deducció. Només la subrogació garanteix que la víctima potencial cerqui veure's coberta plenament enfront del risc de dany, que és el resultat socialment òptim.

En canvi, les regles de l'acumulació i de la deducció indueixen a la víctima potencial a adoptar nivells subòptims d'assegurament, encara que sigui així per raons diferents:

- La deducció converteix l'assegurament *first-party* en una assegurança *third-party* que afavoreix el causant potencial de danys, ja que aquest, en la mesura de la deducció, deixa d'haver de pagar pel que ha fet. La víctima, doncs, prefereix un nivell de cobertura inferior a la cobertura completa per tal de beneficiar menys al danyador. Quant més extensa sigui la cobertura de l'assegurança, menor serà la indemnització esperable del tercer responsable sota la regla de la deducció (en ser més gran la rebaixa per allò rebut d'altres fonts de compensació). I la cobertura de l'assegurança costa, no només a la societat, sinó també a la víctima potencial: a les assegurances privades perquè paga les primes; als esquemes d'assegurances col·lectives perquè els suporta (al menys en part) implícitament: menor salari, per exemple, a canvi de cobertura enfront d'accidents de treball i altres infortunis; i als mecanismes d'ajuda solidarista perquè es paguen també amb els seus impostos. D'aquesta manera, la víctima potencial es veu induïda a allunyar-se del nivell complet (i socialment òptim) de cobertura. I per ella és un comportament racional (encara que socialment ineficient), davant de la restricció que li suposa la regla de deducció.
- L'acumulació sedueix a la víctima potencial amb la possibilitat d'obtenir una doble compensació (si més no parcial) i, per això, converteix en atractiva la transferència de la renda que té lloc des de l'estat del món "*producció del dany*" a l'estat "*no producció del dany*". Però aquesta preferència s'expressa a través de l'estalvi que suposa una cobertura simplement parcial: *ex ante*, la víctima elegirà una assegurança incompleta davant de la perspectiva d'una possible doble reparació *ex post*. Només així aconsegueix igualar la seva utilitat marginal dels diners (que és la condició de racionalitat individual en aquestes circumstàncies) entre tots dos estats del món, abans i després de patir el dany. Però aquest resultat és clarament ineficient en termes de cobertura del risc: els incentius són perversos.

En contra del que a vegades ha apreciat la jurisprudència espanyola i no pocs autors, s'ha de destacar que la ineficiència en qüestió esdevé més important quant més participa la víctima potencial (amb les seves contribucions o primes) en l'assegurança. Dit d'una altra manera, la solució de l'acumulació empitjora les coses quant més pugui influir la víctima en el grau de cobertura del dany. En els sistemes purament solidaristes -com el dels ajuts a les víctimes del terrorisme- la ineficiència és, comparativament, menys important (encara que no desapareix, ja que la perspectiva de l'ajut públic influeix indirectament en la cobertura desitjada per la víctima potencial en una assegurança privada d'accidents).

Amb tot, cal defensar la regla de la deducció recolzant-se en l'estalvi que suposa en els costos d'administració de les reclamacions judicials i extrajudicials de responsabilitat civil?

Certament, la regla de la deducció redueix la indemnització esperada per la víctima i, consegüentment, provoca una disminució dels seus incentius per litigar. Tot i això, no crec que l'estalvi sigui molt significatiu: no es tracta aquí d'eliminar completament la via de l'acció de responsabilitat extracontractual -com, en canvi, passa amb els accidents de treball a Alemanya o als EUA-, solució que, sens dubte, podria provocar disminucions apreciables dels costos d'administració del sistema. Tanmateix, la deducció fa baixar les quantitats que es determinaran en el procés, restant-li doncs atractiu. Però sembla improbable que això pugui compensar les distorsions d'incentius a la prevenció i a l'assegurança que la regla de la deducció comporta. El tema, amb tot, probablement mereix una investigació empírica.

- ***Les fonts de compensació de caràcter benèfic***

Fins ara només he tractat els problemes de coordinació de la responsabilitat extracontractual amb mecanismes organitzats i preestablerts de compensació de danys en certes esferes de la vida social.

Tanmateix, també són imaginables fonts diferents de rescabament o d'assistència a favor de les víctimes d'accidents: fundacions, esglésies o, en general, entitats i organitzacions filantròpiques, familiars, companys de feina, amics o veïns poden proporcionar al danyat diners o serveis materials que contribueixen a compensar totalment o parcialment els perjudicis patits. De fet és freqüent que així passi en gairebé tots els casos.

L'anàlisi d'eficiència dels diversos règims de coordinació també és aplicable a aquests casos. Malgrat que alguns factors característics apunten aquí a un major atractiu de la regla de l'acumulació, especialment en els supòsits d'ajut organitzat.

La voluntat expressa o presumible d'un benefactor és afavorir a la víctima (i no pas, sense comptar algunes excepcions, al causant del dany). I ja se sap que la regla de la deducció redunda, en darrer terme, en benefici del causant, no pas de la víctima. Tenint-ho present sembla clar que la regla de la deducció desincentiva l'altruisme i la beneficència.

Respecte de la subrogació en els drets de la víctima enfront del responsable del dany, si el benefactor la desitja pot reservar-se-la en el moment de realitzar la seva contribució

gratuïta (i la víctima l'haurà d'acceptar si pretén acceptar l'ajuda que se li ofereix). A més, com que es tracta de supòsits no previsibles ordinàriament, pel que fa a l'origen específic i a l'import que es pot rebre, i en molts casos, fins i tot, respecte de si se'n rebrà, no sembla que l'acumulació d'aquestes quantitats hagi de perjudicar apreciablement els incentius a l'assegurança de la víctima potencial.

• **Sentències del Tribunal Suprem**

Sala i data	RAJ.	Magistrat Ponent	Parts
1 ^a , 31.5.1985	2839	Fernández Rodríguez	Manuel F. C. c. Antonio M. M. i “La Estrella, S. A.”
1 ^a , 21.3.1997	2186	Barcalá Trillo-Figueroa	Ismael G. de A. c. Julián E. R.
1 ^a , 19.5.1997	3885	Almagro Nosete	(No consta) c. “Coto Minero de Narcea, S. A.”
1 ^a , 11.11.1997	8972	Villagómez Rodil	Francisco de Asís M. V. c. CEPSA i TICSA.
1 ^a , 10.2.1998	979	Martínez-Calcerrada Gómez	María Oliva B. C. c. “Sociedad Anónima Alimentaria Aragonesa”
1 ^a , 3.3.1998	1044	Marina Martínez-Pardo	Eutimia C. P. c. Jesús Z. D., Cooperativa “Agrupación Sindical San Pedro” i Mutua de Seguros “Mesai”.
1 ^a , 20.3.1998	1708	Martínez-Calcerrada Gómez	Trinidad F. R., María M. G., José i Álvaro P. S., i “Construcciones Pichel Hermanos, S. L.” c. “Granitos Soygar, S. L.”
1 ^a , 8.6.1998	4278	Barcalá Trillo-Figueroa	Elvira R. C. c. “Lexomosa, S. A.” i Juan Carlos F. G.
3 ^a , 31.1.1996	474	Mateos García	Afectat per l'atemptat a “Hipercor” c. Ministeri de l'Interior.
3 ^a , 20.5.1996	4407	Xiol Ríos	Pares de Cristóbal O. P. c. Ministeri de Defensa.
3 ^a , 16.4.1997	2689	Hernando Santiago	Sebastián C. M. c. Ministeri de Defensa.
3 ^a , 18.7.1997	6083	Sieira Miguez	Afectat per l'atemptat a “Hipercor” c. Ministeri de l'Interior.
3 ^a , 27.3.1998	2942	Hernando Santiago	María del Carmen de F. C. c. Administració de l'Estat.
3 ^a , 17.4.1998	3832	Sieira Miguez	Ramona G. S. i hereus de Francisco del A. F. c. Ministeri de Defensa.
3 ^a , 12.5.1998	4956	Peces Morate	Margarita B. S. c. Diputació de Barcelona.
3 ^a , 3.10.1998	8345	Peces Morate	Pares de Carlos Ángel V. V. c. Ministeri de Defensa.
3 ^a , 8.10.1998	7815	Hernando Santiago	Pares de Miguel Ángel E. R. c. Ministeri de Defensa.
4 ^a , 2.2.1998	3250	Cachón Villar	Vídua i fills de Mariano L. L. c. Excm. Ajuntament de Santa Amalia, “MAPFRE” i “La Estrella, S. A.”.
4 ^a , 23.6.1998	5787	Gil Suárez	M. ^a Cruz L. H. i fills, Alfonsa C. F. i fills i Josefa J. P. i fills c. aseguradora “Gerling-Konzer Allgemeine Versicherungs-Aktiengesellschaft” i Administració de l'Estat.
4 ^a , 12.2.1999	1797	García Sánchez	Vídua i fills d'Antonio C. P. c. “Electrosur Sociedad Cooperativa Limitada”, “Iberdrola, S. A.” i “Generalli Cia. de Seguros”.